

NÉMETH G. BÉLA:

KOMJÁTHY JENŐ KIADATLAN VERSEI

Az Irodalomtörténeti Repertorium tanúsága szerint a 20-as évektől szinte minden évben jelent meg valamiféle emlékezés, történt valamiféle utalás, hivatkozás Komjáthy Jenőre. Mindezek szerzői azonban a költő egyetlen nyomtatásban megjelent kötetére támaszkodtak, Komjáthy kéziratos hagyatéka — versek, próza vegyest, — a már Sikabonyi által említett hat kéziratos-kötet elkallódása után is elég nagy. 1937-ben Kozocsa Sándor közölte az Irodalomtörténeti Közleményekben (79—80. lap) *Magyar vagyok* c. versét, annak igazolására, hogy igaztalanul érte Komjáthyt a nemzetietlenség vádja Ugyanez évben Zsoldos Jenő Komjáthy három Palágyi Menyhérthez írt levelét tette közzé a Libanon-ban (21—23. lap).

Az itt közölt kiadatlan versek közül az elsőnek két, a másodiknak három, a harmadiknak hat fogalmazványa található a Széchenyi-könyvtár kézirattárának Fol. Hung. 1588 jelzésű kötegében. A harmadik vers ugyanott kétszer *Hitvallásom*, négyszer *Pogány vagyok* címmel kerül elő; ennek 96 sorából csak 7 versszakot közlünk, Kommentárt nem fűzünk a közölt anyaghoz, mivel azt külön tanulmányban kívánjuk feldolgozni.

Monológ

Szeretném elsöpörni mind a hitványt,
Ki most kevélyen a fölszínen úsz;
Üres fejével s még üresb szívével
Selyem ruhában és nagyúri göggel
Szegény költőre rám gúnnyal lenéz.
Utálok ezt az úri csócseléket,
Kórképletit a beteg föld színének,¹
A törpelelkű bársonyos heréket
A kapzsi, önző, vad érdekesoportot,
Mely bitorol dicsőséget s hatalmat.

Utálok ezt az úri söpredéket,
Az örült véletlen gonosz kelésit
Az elhatalmasult konok penészt
És a világot, hol uralkodik,
— Elnyomva az örök-szépét magát —
A földre tört le nem söpört szemét
A kapzsi éhes, ocsmány pókokat,²
A napszekérre fröccsenő sarat,
A köpedéket, mely egy szűz, nemes
Dicső világ képére hullt.

¹ Törölve: A kesztyűs, frakkos művelt barmokat.

² Törölve: Duskálókat a szűzi liljom, A port mely istenszobrokon tapadt.

Szeretném összetörni ezt a képet,
Mely csalfa, semmitmondó és hazúg,
Torzkép csupán, lelketlen mázolat:
Vad, kába, szivtelen, szellemtelen,
Iromba rajz, nincs benne gondolat.
Az eszmének teljes bankrotja ez.
És a valódi ősigaz, dicső
Nagy képeket szennyével eltakarja
Vagy elhomályosítja kérkedő,
Üres, tolakodó színével.

Szeretném összetörni ezt a képet (népet, hordát)
S vezéreit a főfő latrokat,³
A sok bitor vérbíboros pimaszt,
Kiknek a számolya mártirfejek,
Párnája honfiúban megrepedt szív,
A trónja szolgaság és butaság.⁴
Kocsisait az állati tömegnek;
És elszakítani rothadt törzsökétől
A rossz kezét, mely görcsösen szorítja.
Hogy féken tartsa barmait, a gyeplőt.

Utálok mindazt s kéjjel eltaposnám,
Akit magasba nem erő emelt,
Csak tartalmatlan szive könnyűsége,
Vagy a világtalan szerencse kénye,
Órült hatalmak esztelen szeszélye,
Ki helyzeténél fogva oly magas;
Míg a valódi nagy pirul a mélyben,
Tehetlen' ül kőóriás a völgyben,
Míg a kavics magasról hengerítve
Nagyot aláz, erőset összetör.

Jöjj, és pusztítsd el őket Főrgeteg!⁵
Mindent elsodró s ifjító vihar!
Világ-megújodásra szomjazik
Minden mi fennkölt, lelkes és nemes.
Teremtsd ujja az elviselt világot,
Tipord el, mi élősdi, torz s beteg!
Lángot a zsibbadt, csüggeteg szivekbe,
Erőt a gondolatnak s alakot,
Lelket a zsonga vértelen tagokba.
Jöjj tisztító megifjító vihar!

Ó bár lehetnék én a Főrgeteg
Mindent elsodró s ifjító vihar!
Ujjá teremteném e kór világot
És elsöpörnék minden szemetet.

³ Törölve: S latrok között a főgonosztevőket.

⁴ Törölve: Utálok ezt a sok élősdi gazt.

⁵ Később az egész versszak törölve.

Királyi székbe ültetném az Észet,^o
Jogart adnék a Gondolat kezébe,
Urrá tenném s nagyvá a Szellemet;
Az Igazság biborpalástban járna,
Rombolnék és teremtnék egy világot:
Lehetnék én a bosszuló vihar.

Schlauch Lőrincznek

Mottó: Apage Satanas!

Hazugság apja volt a Sátán
Hazugság papja! most a hátán
Nyargalsz, te fene szilajon.
Hiába sallang és tudós lé
Jól ismerünk mi már te kópé,
Kilátszik a lóláb papom!

Eszményiség! Ez hát a jelszó,
A himporos szárny, — ámde hernyó
Lebeg a csilló szárnyakon.
Gyönyörű mez! De hát a lényeg
Csak undok, éhes satnya féreg
Kilátszik a lóláb papom!

Az Evolútiót lihegve
Megtámadád, titkon szegezve
Szemed a zsiros koncokon.
Tanítani mersz? Előbb te menj hát
A belső evolúción át...
Kilátszik a lóláb papom!

Ismerjük e szemfogatósdit,
Igy védte kasztod mind' az ósdit,
Legelve búja maszlagon.
Vesd le előbb a reverendát,
Az ósdi vallás ócska rongyát...
Kilátszik a lóláb papom!

Kardot ragadni, dalra kelni,
Eszményekért hevülni, tenni
Barbár vagy ehhez paflagon.
Ne affektáld az eszme gondját
Magadba' járjad a bolondját...
Kilátszik a lóláb papom!

A Szabadságért harcra kelni,
Népet szeretni, fölemelni,
Hogy éljen méltón szabadon:

^o A vers utolsó hat sorának később törölt, eredeti fogalmazása:

Lángot lehelnék csüggeteg szívekbe,
Erőt a gondolatba s meleget,
Lelket a zsonga vértelen tagokba,
A petyhüdt idegekbe szellemet.
Világmegújhodásra szomjazik
Minden, mi lelkes, fennkölt és nemes.

Minderre szűk a reverenda
Am dividéte dividenda!
Kilátszik a lóláb papom!

„Divide et impera“ régen
Hatott, de az új nemzedéken
Nem fog ki jelmezes barom.
E faj a cifra szinen átlát
Hiába bíbor és a skarlát...
Kilátszik a lóláb papom!

Fölszabadítani minden embert,
Ragadni zsarnokokra fegyvert,
Dicső dolog vón, mondhatom!
Ez ám az Eszmény! De a gátra
Ember kell, ki ne nézzen hátra!...

Kilátszik a lóláb papom!
Szabadságot minden paránynak!
Ezt hirdetik a jók, a bátrak,
Hogy ne heverjen parlagon
A mindenségnek egy atomja...
Utópia! nincs erre gondja!
Kilátszik a lóláb papom!

Szétosztani, mit rejt a hombár:⁷
Több volna úgy hiszem a soknál
Dicső dolog vón mondhatom!
Ped' mestered csak így követhedd;
Tán akkor én is megkövetlek.
Kilátszik a lóláb papom!

Sötétség apja volt a Sátán
Hazugság papja! most a hátán
Nyargalsz, te fene szilajon.
Hiába sallang és tudós lé
Jól ismerünk mi már te kópé,
Elárul a lóláb papom!⁸

Pogány vagyok

1 Pogány vagyok. Nincs bennem semmi
Alázatos tömjénszagú;
Zsoltárisma, zsoltár istenesdi
Nem ejti lelkemet rabul.

2 Nem verem én bűnbánva mellem,
Nem mondok szánom-bánomot.
Olesó dicséretét se zengem
Annak, ki — majmot alkotott.

⁷ Később az utolsóelőtti versszak törölve.

⁸ Rendkívül jellemző, hogy erről a versről, mely legvilágosabban mutatja Komjáthy antiklerikális álláspontját, egyetlen tanulmányban sem történt említés.

- 3 Nem ejt meg engem semmi földi,
Se földöntúli hatalom;
Az eget ostrommal bevenni,
Nem lekoldulni akarom.
- 4 Nem járok templomaitokba,
Miket a hízélgés emelt,
Bálványotok előtt a porba'
Lelkem sohase térdepelt.
- 5 A földön úr szolgálai vagytok,
S urat imádtok mennyben is;
A szív, a szolgaságba hajlott,
Csupán a zsarnokokba hisz...
- 12 Gyűlöllek téged, korcs Alázat,
Törpék álarca, pórerény!
Hiszen te adtál kúszni lábat
A Gyávaságnak, látom én.
- 13 És gyűlölöm a szolgaságot,
A bűnök bűnét mindföldről;
Haragtól reszketek, ha látok
Egy elnyomót vagy görnyedőt.

FÖLDESSY GYULA:

ADY ÉS AZ 1905-ÖS OROSZ FORRADALOM

(Hírlapi cikkeiből.)

Ady már kezdő újságíró korában különös érdeklődéssel kísérte az oroszországi politikai mozgalmakat. Rokonszenvét az orosz nép iránt az akkori versszerető serdülő ifjúság egyik legolvasottabb külföldi költője, a tragikus sorsú Puskin, keltette föl s ezt erősítették benne a tőle még zilahi gimnazistaként megismert 19. századi nagy orosz regényírók, 1902 márciusában írja a *Nagyváradi Napló*-ban, hogy mint „zöld ifjú falta Puskit”. 1899. július 27-én megjelenik a *Debrecenben Puskit*, a „dicső poétát” megéneklő verse s 1899. augusztus 30-án ugyane lapban egy *Tatjana trt c.*, Puskin romantikus érzelmességére emlékeztető költeménye.

Adyban, a hírlapíróban, bizonyára orosz irodalmi olvasmányai révén érlelődött az a meggyőződése, hogy az orosz népnek nagy történelem-formáló szerepe lesz az emberiség fejlődésében. Ő kezdő újságíró korában is Petőfiként hitte és vallotta, hogy a költészet nem egy külön zárt autonóm területe a társadalomnak, hanem azzal a legszorosabban összetartozik s ezért az orosz irodalom sajátosan-eredeti nagy értékeiben az orosz dolgozó nép nagy tehetségének megnyilvánulását látta. Erre vall a nagyváradi *Szabadság* 1900. november 18-iki számában megjelent „Heti krónikájának” következő részlete, melyben megragadóan súlyos szavakkal jellemzi Oroszországot: „... megdőbbsentő ennek a rejtelmes nagy kódos országnak őseréje... Ha a kód eloszlik ott egyszer s ez az őserő megindul: mi lesz belőlünk szibarita nyugatiakból?...” Pár hónappal később (1901. április 7.) ugyancsak a *Szabadság* egy *Hétről-hétre* rovatában egy messzibb jövőbe mutató látomásával lep meg: „A nagy szláv birodalom, ez a forrongó, mesés erőt rejtő nagy óriás vonaglik a harcban. Kezdi letépedni régi ruhájának utolsó rongyait is... Baj ott nem lesz. Eldinamitozhatnak minden hatalmasokat, egy-két millió elégedetlent ismét deportálhatnak. De baj ott nem lesz. Ki még nem fejezett és fejtett erőt szunnyadozhatnak az óriásnak és gépembereit, kioktatott masináit nevelheti és növelheti a germán, a sorstól rendelt ős-ellenfél, — a most harcoltól vérző óriásé... az erő és a jövő.”

Hogy milyen izgékonyan mozgatta Ady fantáziáját és intellektusát az egyre forradalmasodó orosz közélet, — meggyőző bizonyosság rá egy önéletrajzi vázlatának s egy